

Genişletilmiş Özet

Ebeveynlerin Üçüncü El Sigara Dumanı İnançları

Giriş

Son yıllardaki bilimsel kanıtlar sigara söndürüldükten sonra kalan duman partiküllerinin ortamdaki yüzeylere sinmesi sonucu pasif maruziyetin devam ettiğini göstermektedir. Üçüncü el sigara dumanı (ÜESD) olarak literatüre geçen bu kavramın sağlık üzerindeki etkisine ve çevredeki kalıcılığına ilişkin çalışmalar gün geçtikçe artmaktadır. ÜESD maruziyetinin uzun vadede etkileri henüz tam olarak bilinmese de yaşamlarının başlangıcında olan çocuklar için ciddi bir sağlık tehdidi oluşturmaktadır. Gün içinde yüzeylerle sık temas halinde olan çocuklar bazı fizyolojik özellikleri nedeniyle ÜESD'ye daha fazla maruz kalabilmektedir. Bu noktada ebeveynlerin ÜESD'ye yönelik risklerin farkında olması ve çocukları bu maruziyetten korumak adına savunucu rolü üstlenmeleri önem taşımaktadır. Türkiye'de ebeveynlerin ÜESD inançlarına yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamda çalışmamız ebeveynlerin üçüncü el sigara dumanına yönelik inançlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntemler

Tanımlayıcı tipte tasarlanan bu araştırmanın evrenini 2019 – 2020 eğitim öğretim yılında Ankara'da bulunan üç ilkokuldaki toplam 2800 öğrencinin ebeveyni oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş olup, tüm veliler araştırmaya davet edilmiştir. Örneklem çalışmaya katılmaya onam veren 895 ebeveynenden oluşmuştur.

Veri toplamada “Tanıtıcı Bilgiler Formu” ve “Üçüncü El Sigara Dumanına Yönelik İnançlar Ölçeği Türkçe Formu” kullanılmıştır. Veri toplama formları ve bilgilendirilmiş onamlar öğrenciler aracılığı ile ebeveynlere ulaştırılmış, her aileden bir ebeveyn tarafından doldurulması talep edilmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden ebeveynler formları doldurarak öğrenci ile araştırmacıya göndermişlerdir. Araştırmaya her aileden bir ebeveyn katılmıştır.

Verilerin analizinde IBM SPSS.17 paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı veriler için frekans tabloları ve tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Normallik testi için Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri kullanılmıştır. Sonuçlar, verilerin normal dağıldığını gösterdiğinden veriler Mann – Whitney *U* ve Kruskal – Wallis-*H* testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Anlamlı farklılıkların kaynağını belirlemek için Post-Hoc (çoklu karşılaştırma) testleri yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan ebeveynlerin yaş ortalaması 38'dir. Katılımcıların %72.5'i kadın ve çoğu evli (95.3%) ve üniversite mezunudur (40.2%). Katılımcıların yarısından fazlası (59.9%) gelir düzeyinin orta düzeyde olduğunu bildirmiştir. Ebeveynlerin %30.7'si sigara içmektedir. Sigara kullananların yarısından fazlası (67%) bırakmayı düşünmektedir. Katılımcıların %57,8'i evinde ve %76'sı arabasında sigara içmeyi yasaklamıştır. Katılımcıların çoğu (82%) ÜESD kavramını daha önce hiç duymadığını belirtmiştir.

Araştırmamız sonucunda ebeveynlerin ÜESD 'ye (4.01 ± 0.82), ÜESD' nin sağlığa etkisine (4.24 ± 0.84) ve ÜESD' nin çevrede kalıcılığına (3.83 ± 0.88) iyi derecede inandıkları görülmüştür. Lisans ve lisansüstü mezunu ebeveynlerin ÜESD'ye yönelik inançlar ölçeği toplam ve alt boyutlarına ilişkin puanlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür ($p < .05$). Sigara içen ebeveynlerin ÜESD'ye yönelik inançlar ölçeği toplam ve alt boyutlarına ilişkin puanlarının daha düşük olduğu saptanmıştır ($p < .05$). Ayrıca sigarayı bırakmayı düşünen ebeveynlerin ÜESD'ye yönelik inançlar ölçeği “ÜESD'nin Sağlığa Etkisi” alt boyut puanları sigarayı bırakmayı düşünmeyenlere göre daha yüksekti. Evinde ve arabasında sigara içmeyi yasaklayan ebeveynlerin ÜESD'ye yönelik inançlar ölçeği toplam ve alt boyut puanları daha yüksekti ($p < .05$).

Tartışma

Çocukların sigara dumanına maruz kalması ebeveynlerin sigara içmesiyle yakından ilişkilidir. Bu araştırmaya katılan her 10 ebeveyn-den 3'ünün sigara içtiği görülmüştür. Ayrıca son iki hafta içerisinde 7 çocuktan 1'inin evde pasif sigara dumanına maruz kaldığı bildirilmiştir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin %40'ının evde sigara içilmesine izin verdiği görülmüştür. Tüm bu veriler çocukların ÜESD maruziyetinin boyutunu göstermektedir. Bu bağlamda dumsız evler yaratmak için çaba göstermemiz gerekmektedir.

Bu araştırmada ebeveynlerin çoğunun ÜESD kavramını daha önce duymadığı saptanmıştır. Buna rağmen ÜESD'ye yönelik inançlarının iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Literatürde olduğu gibi çalışmamızda da ebeveynlerin ÜESD inançları ile dumsız ev ve araba politikası uygulama eğilimleri arasında ilişki dikkat çekmektedir. Bu durum ÜESD maruziyetinin etkilerine yönelik bilgi ve inanç kazanmanın ebeveynlerin dumsız ortamlar yaratma çabasını arttırabileceğini düşündürmektedir.

Eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin ÜESD inançlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu nedenle eğitim seviyesi düşük ebeveynlerin bu konuda daha fazla bilgilendirilmesi gerekebilir. Ayrıca sigarayı bırakmayı düşünen ebeveynlerin diğer ebeveynlere göre ÜESD'nin sağlığa etkisine ilişkin inançlarının daha yüksek olması ÜESD farkındalığının ebeveynleri sigara bırakma konusunda motive edebileceğini düşündürmektedir.

Sonuç olarak, ebeveynlerin çoğunun ÜESD kavramını bilmediğı görölmüşür. Ebeveynlerin ÜESD ile ilgili inançlarının dumanlı evler ve dumanlı arabalar oluşturmada rol oynayabileceğı saptanmıştır. Bu nedenle çocukları ÜESD maruziyetinden koruyabilmek için ebeveynlere yönelik eğitim faaliyetleri düzenlenmelidir. Sigara içen ebeveynler ÜESD inançlarının düşük olması nedeniyle eğitim açısından önemli bir hedef grup olabilir.